



سیاست های امنیتی و اقتصادی در آسیای میانه  
و قفقاز و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران

مؤلف: دکتر غلامرضا مهدیزاده

انتشارات اندیشه فاضل



|                     |                                                                                                            |
|---------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| سرشناسه             | مهدیزاده، غلامرضا، ۱۳۵۵-                                                                                   |
| عنوان و نام پدیدآور | سیاست‌های امنیتی و اقتصادی در آسیای میانه و قفقاز و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران / مؤلف غلامرضا مهدیزاده. |
| مشخصات نشر          | ایران: اندیشه فاضل، ۴۹۳۱.                                                                                  |
| مشخصات ظاهری        | ۱۷۲ص.                                                                                                      |
| شابک                | ۹۷۸-۶۰۰-۸۰۵۲-۲۳-۴                                                                                          |
| وضعیت فهرست نویسی   | قیفا                                                                                                       |
| یادداشت             | مدارک کامل این اثر در سایت <a href="http://opac.nlai.ir">http://opac.nlai.ir</a> قابل دسترسی است.          |
| رده بندی کنگره      | ۱۳۹۰س۹/م۹/HC۳۴۲۰                                                                                           |
| رده بندی دیو        | ۳۳۸/۹۵۸                                                                                                    |
| شماره کتابشناسی ملی | ۴۱۰۰۱۹                                                                                                     |

مرکز پخش: انتشارات اندیشه فاضل

[www.babeh-azazel.ir](http://www.babeh-azazel.ir)

تهران، میدان انقلاب، خیابان کارگر جنوبی، انتشارات خیابان روانمهر، کوچه دولتشاهی

پلاک ۱ واحد ۴ تلفن: ۶۶۹۶۳۷۹۵ - ۶۶۰۱۴۰۱۸ - همراه: ۰۹۱۲۱۹۷۹۹۷۰

## سیاست های امنیتی و اقتصادی در آسیای میانه و قفقاز و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران

|          |                       |
|----------|-----------------------|
| مؤلف     | دکتر غلامرضا مهدیزاده |
| ناشر     | اندیشه فاضل           |
| نوبت چاپ | اول - ۱۳۹۴            |
| شمارگان  | ۵۰۰ نسخه              |
| قیمت     | ۱۰۰۰۰۰ ریال           |
| شابک     | ۹۷۸-۶۰۰-۸۰۵۲-۲۳-۴     |

کلیه حقوق این اثر برای ناشر محفوظ است.

هرگونه کپی برداری و تهیه جزوه از متن کتاب، استفاده از طرح روی جلد و عنوان کتاب جرم است و متخلفان طبق قانون حمایت از حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان تحت پیگرد قانونی قرار می گیرند

|    |                                                               |
|----|---------------------------------------------------------------|
| ۱۱ | پیشگفتار.....                                                 |
| ۱۳ | ۱-۱ طرح مسئله:.....                                           |
| ۱۳ | ۲-۱ انگیزه و اهداف پژوهش:.....                                |
| ۱۴ | ۳-۱ پیشینه و ادبیات پژوهش.....                                |
| ۱۴ | ۴-۱ متغیرهای متقل و وابسته:.....                              |
| ۱۴ | ۵-۱ سوال اصلی:.....                                           |
| ۱۴ | ۶-۱ فرضیه:.....                                               |
| ۱۴ | ۷-۱ تعریف مفاهیم:.....                                        |
| ۱۵ | ۸-۱ روش پژوهش:.....                                           |
| ۱۵ | ۹-۱ روش گردآوری اطلاعات:.....                                 |
| ۱۷ | گفتار اول: امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران.....                 |
| ۱۸ | ۱-۱ عوامل موثر بر امنیت ملی و جهت داری سیاست خارجی ایران..... |
| ۱۸ | ۲-۱ شاخص‌های ژئوپولیتیک.....                                  |
| ۱۹ | ۳-۱ ساختارهای اجتماعی و سیاسی.....                            |
| ۲۰ | ۴-۱ منابع عظیم انرژی.....                                     |
| ۲۰ | ۵-۱ تمایل به پیشرفت و نوگرایی.....                            |
| ۲۱ | ۶-۱ ابعاد امنیت ملی ایران.....                                |
| ۲۱ | ۷-۱ امنیت اقتصادی ایران.....                                  |
| ۲۱ | ۸-۱ امنیت سیاسی ایران.....                                    |
| ۲۲ | ۹-۱ امنیت نظامی ایران.....                                    |
| ۲۳ | گفتار دوم: سرمایه گذاری خارجی.....                            |
| ۲۳ | ۱-۲ اشکال سرمایه گذاری مستقیم خارجی.....                      |
| ۲۴ | ۲-۲ عوامل موثر بر جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی.....          |

- سیاست پولی ..... ۲۴
- سیاست مالی ..... ۲۴
- سیاست ارزی ..... ۲۵
- سیاست بازرگانی ..... ۲۵
- سیاستهای ناظر بر مقررات ..... ۲۵
- ۳-۲ عوامل ساختار اقتصادی مؤثر بر جریان سرمایه گذاری مستقیم خارجی ..... ۲۶
- ثبات تراز تجاری ..... ۲۶
- گسترده گی (اندازه) بازار ..... ۲۶
- ساختار تأمین مالی ..... ۲۶
- تأسیسات زیربنایی ..... ۲۶
- نیروی کار ماهر و توسعه - جمع انسانی ..... ۲۷
- وجود شبکه اطلاع رسانی گسترده ..... ۲۷
- ۴-۲ عوامل تشویقی و حمایتی مؤثر بر سرمایه گذاری مستقیم خارجی ..... ۲۷
- ۵-۲ عوامل جغرافیایی و سیاستی مؤثر بر سرمایه گذاری مستقیم خارجی (همان) ..... ۲۷
- ۱-۱ قزاقستان: ..... ۳۱
- وضعیت اقتصادی جمهوری قزاقستان ..... ۳۱
- ۲-۱ ترکمنستان ..... ۳۳
- وضعیت اقتصادی جمهوری ترکمنستان ..... ۳۳
- ۳-۱ ازبکستان ..... ۳۴
- وضعیت اقتصادی جمهوری ازبکستان ..... ۳۴
- ۴-۱ قرقریزستان ..... ۳۵
- وضعیت اقتصادی جمهوری قرقریزستان ..... ۳۵
- ۵-۱ تاجیکستان: ..... ۳۷
- وضعیت اقتصادی جمهوری تاجیکستان ..... ۳۷
- ۶-۱ جمهوری آذربایجان: ..... ۳۹



|         |                                                                                 |
|---------|---------------------------------------------------------------------------------|
| ۳۹..... | وضعیت اقتصادی جمهوری آذربایجان                                                  |
| ۴۳..... | ۷-۱ جمهوری گرجستان:                                                             |
| ۴۴..... | وضعیت اقتصادی گرجستان                                                           |
| ۴۴..... | ۸-۱ جمهوری ارمنستان                                                             |
| ۴۴..... | وضعیت اقتصادی جمهوری ارمنستان                                                   |
| .....   | گفتار دوم: نیاز کشورهای منطقه آسیای مرکزی و قفقاز به توسعه اقتصادی و جذب سرمایه |
| ۴۶..... | گذار خارجی                                                                      |
| ۴۶..... | ۱-۲ جمهوری آذربایجان                                                            |
| ۵۱..... | ۲-۲ وضعیت اقتصادی ارمنستان                                                      |
| ۵۸..... | ۳-۲ سرمایه گذاری خارجی در کشور ازبکستان                                         |
| ۶۱..... | ۴-۲ سرمایه گذاری خارجی در تاجیکستان                                             |
| ۶۳..... | ۵-۲ سرمایه گذاری خارجی در ترکمنستان                                             |
| ۶۶..... | ۶-۲ سرمایه گذاری خارجی در قزاقستان                                              |
| ۶۸..... | ۷-۲ سرمایه گذاری خارجی در ازبکستان                                              |
| ۷۱..... | ۸-۲ سرمایه گذاری خارجی در گرجستان                                               |
| ۷۵..... | مقدمه:                                                                          |
| ۷۶..... | سابقه حضور و نفوذ قدرتهای منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای                                |
| ۷۷..... | گفتار اول: عملکرد قدرتهای منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای در آسیای مرکزی و قفقاز جنوبی   |
| ۷۷..... | ۱-۱ جمهوری اسلامی ایران                                                         |
| ۸۵..... | ۲-۱ روسیه                                                                       |
| ۸۸..... | ۳-۱ چین                                                                         |
| ۸۹..... | ۴-۱ ترکیه                                                                       |
| ۹۱..... | ۵-۱ اسرائیل                                                                     |
| ۹۲..... | ۶-۱ عربستان سعودی                                                               |
| ۹۲..... | ۷-۱ پاکستان و هند                                                               |

- ۹۲..... گفتار دوم: ایالات متحده آمریکا
- ۹۳..... ۱-۲ منافع آمریکا در آسیای مرکزی
- ۹۵..... ۲-۲ اولویتها و محورهای سیاست خارجی آمریکا در آسیای مرکزی
- ۹۷..... گفتار سوم: قدرتها و سازمانهای فرامنطقه‌ای
- ۹۷..... ۱-۳ اتحادیه اروپا
- ۹۸..... ۲-۳ ناتو و سازمان امنیت و همکاری اروپا
- ۱۰۰..... گفتار چهارم: منافع بازیگران منطقه ای و فرا منطقه ای در قفقاز جنوبی
- ۱۰۲..... ۱-۴ روسیه و قفقاز
- ۱۱۲..... ۲-۴ غرب و قفقاز
- ۱۲۱..... ۳-۴ دیگر بازیگران منطقه ای در قفقاز جنوبی
- ۱۳۱..... گفتار اول: تهدیدات امنیتی جامعه ایران و عدم سرمایه گذاری در ایران
- ۱۳۲..... ۱-۲ قومیت‌های ایرانی و امنیت ملی
- ۱۳۳..... ۲-۲ جامعه شناسی اقوام در ایران
- ۱۳۶..... ۳-۲ شکافهای اساسی قومی در عصر پویاری
- ۱۳۶..... ۴-۲ جامعه مدنی و گروه‌های قومی در ایران: قبل و پس از انقلاب اسلامی
- ۱۳۷..... ۵-۲ قومیت در سند چشم انداز بیست ساله
- ۱۳۷..... راهبردهای مناسب برای انسجام اجتماعی و جلوگیری از تفرقه پراشهای قومی
- ۱۳۸..... ۶-۲ پتانسیل تهدید اقوام علیه امنیت ملی کشور
- ۱۳۹..... ۷-۲ میزان سرمایه خارج شده از ایران
- ۱۳۹..... ۸-۲ مرور تاریخی فرار سرمایه از ایران
- ۱۴۰..... مقصد سرمایه‌های خارج شده از ایران
- ۱۴۰..... ۹-۲ ثروت ایرانیان مقیم خارج
- ۱۴۱..... ۱۰-۲ فرار مغزها
- ۱۴۲..... ۱۱-۲ اثرات خروج سرمایه و نخبگان
- ۱۴۴..... گفتار دوم: علل و میزان گریز سرمایه از ایران

- ۱-۳ رکود فضای کسب و کار: ..... ۱۴۴
- ۱-۴. تقویت کشورهای منطقه و ادعای علیه ایران: ..... ۱۴۵
- ۱-۴-۱. ادعای ارضی جمهوری آذربایجان به ایران: ..... ۱۴۶
- ۱-۴-۲. ادعای ارضی ترکمنستان: ..... ۱۴۸
- ۲-۴. تقویت این کشورها و جلوگیری از نفوذ ایران: ..... ۱۴۸
- ۳-۴ میزان نیاز سرمایه گذاری خارجی در ایران ..... ۱۵۱
- ۴-۴ میزان سرمایه خارج شده از ایران و دلایل ..... ۱۵۱
- گفتار پنجم: تاثیر سرمایه گذاری در سیاست داخلی و خارجی کشورهای آسیای میانه و قفقاز جنوبی ..... ۱۵۲
- ۱-۵ آذربایجان: ..... ۱۵۳
- ۲-۵ ارمنستان: ..... ۱۵۴
- ۳-۵ گرجستان: ..... ۱۵۵
- تاثیر سرمایه گذاری در کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز جنوبی ..... ۱۵۷
- ۴-۵ ازبکستان: ..... ۱۵۷
- ۵-۵ ترکمنستان: ..... ۱۵۸
- ۶-۵ قزاقستان: ..... ۱۵۹
- ۷-۵ تاجیکستان و قرقیزستان ..... ۱۵۹
- فهرست منابع و مآخذ: ..... ۱۶۵

فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی سابق علاوه بر تغییر ساختار نظام بین الملل باعث تولد ۸ کشور جدید (۵ تا در آسیای مرکزی و ۳ تا در قفقاز جنوبی) در جهان گردید. این کشورها که عمدتاً مسلمان هستند، دارای منابع عظیم نفت و گاز و معادن فلزات گرانبه میباشند. نکته حائز اهمیت اینکه همه این کشورها در آسیای مرکزی و قفقاز جنوبی در حوزه فرهنگی و تمدنی کشورمان ایران قرار دارند و با وجود اشتراکات فرهنگی و زبانی و دینی، جمهوری اسلامی ایران نتوانسته است جایگاه اصلی و مهمی در عرصه‌های داخلی (اقتصاد، فرهنگ، تجارت) و خارجی (روابط سیاسی) این کشورها داشته باشد. البته این در حالی است که بسیاری از این کشورها محصور در خشکی هستند و برای ارتباط با دنیای خارج نیازمند جمهوری اسلامی ایرانند.

جایگاه ژئوپلیتیکی و نوکرومیک ممتاز آسیای مرکزی و قفقاز جنوبی بازیگران منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای را به مرزهای سیاسی، شمال شرقی و شمال غربی ایران کشانده است. این بازیگران که اهداف استراتژیک خود را در قالب فواید اقتصادی دنبال میکنند توانسته اند نفوذ فراوانی در بین کشورهای منطقه پیدا کنند.

با وجود نکات قابل بحثی چون رژیم حقوقی دریای خزر، نحوه ترانزیت منابع نفت و گاز منطقه، وجود بازار مصرف ممتاز در این مناطق ما شاهد کاهش نفوذ ایران در این کشورها هستیم به طوری که در اجلاس اخیر کشورهای ساحلی دریای خزر ایران حضور نداشت (دعوت نشده بود). با اینکه کشورمان ایران دارای مولفه‌های قدرت (وسعت زیاد، جمعیت زیاد، موقعیت ژئوپلیتیکی خاص) هست، اما به خاطر قوانین حاکم بر نظام بین الملل و واگرایی ایران با بازیگر اصلی این نظام، محذورات کشور در مقابل مقدورات آن از سنگینی برخوردار است. این عوامل و یک سری عوامل داخلی هزینه‌های کشور برای دستیابی به منافع ملی را افزایش داده است.



به نظر پژوهشگر رساله حاضر، جمهوری اسلامی ایران می‌تواند با نگاه واقع بینانه و با بهره گیری از امتیازات ژئوپلتیکی خود جزو بازیگران اصلی منطقه آسیای مرکزی و قفقاز جنوبی باشد.

www.ketab.ir